

манда: хормейстер, балетмейстер, сценографи та художники-постановники... На мою думку, досить потужні художники-постановники – це родина Ридванецьких.

Хороша команда – ключ до успішної роботи. А далі, звичайно, бажано, щоб були професійні талановиті актори та більш-менш адекватна матеріальна база. Здебільшого виникають проблеми з фінансуванням, і з того, що я планую, вдається втілити 20–30%. Є люди, які реалізують все на 100% – це Максим Голенко, Іван Уривський, Тамара Трунова...

– У театрі Куліша 23 лютого відбулась ваша прем'єра «Вічність і ще один день» за п'єсою Милорада Павіча.

– Я вдячний покійному Віталію Малахову – він порадив мені Павіча «Вічність і ще один день». Прочитав, мені сподобалось, але тоді була пандемія, і все ніяк не вдавалось реалізувати проєкт. І ось після двох років репетицій нарешті сталася довгоочікувана прем'єра!

Це імерсійна вистава-меню для театральної вечери. Тобто вона складається із чотирьох частин: аперитив, дві закуски (глядач може піти наліво або направо та побачити різні історії), основна дія від шеф-кухаря та три варіанти десерту. Задіяні глядачі – й саме вони обирають, яким буде фінал із трьох можливих! Вистава йде на семи сценічних майданчиках: велика, сцени на сцені, під дахом, під колом, театр-кафе, хол та партер. Стільки сил було покладено, а зіграли тільки раз – вистави, заплановані на 24 та 25 лютого, не відбулися...

– Ви були однією з ключових персон на мітингах у Херсоні, кожен день інформували у соцмережах про ситуацію в місті, відстоювали, що Херсон – це Україна, вас затримували російські військові... Розкажіть: як після всього змогли виїхати?

– Мене і мою родину береже Бог. Мої друзі і близькі люди виїжджали складніше. Нам пощастило. Ми прийняли рішення виїжджати, коли стало ясно, що мене у спокої не залишать. Після вимушеного виїзду Олександра Книги рашисти шукали людину, яка очолила театр. Підняли моє прізвище... Треба було вирушати. Вони могли тиснути на мене через дітей.

– Наразі ви не тільки випускаєте прем'єри, а й активно волонтерите: підтримуєте херсонців, які залишилися в окупації, а також тих, хто виїхав.

– Я вважаю, що мало роблю і міг би робити ще більше робити. У Херсоні залишилися друзі, які займаються хабом для переселенців – ми створили його ще у перші місяці війни. Зараз там проживає більше ста людей, які виїхали зі Снігурівки, Антонівки та інших населених пунктів, які постраждали від окупантів. У Києві зараз ми підтримуємо сімдесят п'ять родин, і щодня їх стає все більше.

Є, звичайно, творчі люди, завдяки яким я маю можливість допомагати херсонцям у Києві. Це артисти Дмитро Вівчарук, Юрій Дяк та Павло Вишняков. Є чимало херсонських колег, які допомагають, зокрема, логістичними питаннями займається Олена Федкевич.

– І при цьому ви ще готуєте нові прем'єри?

Так, у Кропивницькому я працюю над виставою «Ханума» Авксентія Цагарелі, з цим же театром плануємо втілити спільний серйозний проєкт із робочою назвою «Голодомор».

10 листопада 2022.

Олександр Книга: Херсонський театр у час війни

Бесіду веде Альона Мовчан

– Ви були в Одесі, Кропивницькому, нині знову в Києві... Робота на культурному фронті кипить?

– Безумовно, ми намагаємось тримати культурний фронт. У жовтні організували невеликі гастролі з виставою за п'єсою Неди Нежданой «Кицька на спогад про темін». Це драматична розповідь жінки-переселенки зі Сходу, яка в одну мить втратила все. Нехай ми відвідали всього шість міст України – Кропивницький, Миколаїв, Одесу, Хмельницький, Тернопіль та Івано-Франківськ, – але нам це вдалося. Я їздив до Одеси на показ «Кицьки» в Театрі юного глядача. Там не тільки підтримав нашу артистку, а й домовився з директоркою театру ім. В. Василька Юлією Пивоваровою про наступні гастролі, тепер вже з нашою новою прем'єрою «Лишатися (не)можна...».

З Одеси вирушив у Кропивницький, де Театр корифеїв святкував 140-річчя і де наш головний режисер Сергій Павлюк випускав виставу за твором Івана Карпенка-Карого «Бондарівна». Домовився, що після Одеси з виставою «Лишатися (не)можна...» ми заїдемо у Кропивницький.

– Тобто колектив театру, що опинився за межами свого міста, нині окупованого, ще й прем'єри випускає! Як саме вдалося реалізувати після 24 лютого?

– Коли з Херсона вирвався наш молодий режисер Євгеній Карнаух, то він разом із акторами, які були у Полтаві, зробив театральні читання п'єси «КОЛОХЕРСОН». Її написав наш артист Антон Лисенко. Показували з 11 по 13 вересня. Тоді ж ми взялися відновлювати моновиставу «Кицька на спогад про темін», яка в нашому репертуарі з 2017 року. На той час режисер вистави Сергій Павлюк випускав прем'єру в Миколаєві. Там і вирішили проводити репетиції «Кицьки». Зателефонували акторці, яка виконувала роль Жінки, а та не відповідає... Як з'ясувалося, вона почала співпрацювати з окупантами. Шукали заміну. Ольга Бойцова тоді була у Хмельницькому, але погодилася приїхати у Миколаїв, навіть попри те, що місто постійно обстрілювали рашисти. Домовилися за житло, місце для репетицій, знайшли текст... і тут артистка захворіла на COVID-19 та потрапила у лікарню. Працювали онлайн. Наживо репетирували всього кілька днів, а вже 27 вересня у Києві у театрі ім. Лесі Українки показали виставу. Відновили виставу «Не плачте за мною ніколи» із Ларисою Кадировою, яка зараз тимчасово базується в Мистецько-

культурному центрі ім. Івана Козловського на Хрещатику. Тоді ж вирішили створити виставу про Херсон. Запросили до Києва артистів, які виїхали з окупованого міста – Руслана Вишнівецького, Євгенію Кірсанову, Олену Пасько. В столиці була Ангеліна Павлюк. Підтягнули наших земляків, які давно проживають у Києві – Валерія Гайфуліна та Василя Чорношкура. Нас підтримала Римма Зюбіна. Я викликав режисера Євгенія Резніченка, й закипіла робота. Починали працювати над п'єсою, яку презентували на «Мельпомені Таврії» – «Незламний Херсон», а завершилося тим, що артисти на сцені розповідають свої особисті історії життя в окупації та виїзду на територію, підконтрольну Україні. Прем'єра відбулася 14 жовтня. Прийшло багато херсонців. Із зали всі виходили зі сльозами на очах...

– Ви задали про «Мельпомену Таврії»¹. Фестиваль відбувся по-при всь! Який був формат, скільки учасників?

– Виїхавши з Херсона, я вирішив: фестиваль має відбутися у заплановані дати – з 10 по 19 червня! Попросив директора Львівського театру імені Заньковецької Андрія Мацяка допомогти зібрати представників з театрів Львова. Вони всі прийшли. Штаб-квартиру 24-ї «Мельпомени» зробили у Львові. Вирішили, що кожен львівський театр у межах фестивалю показує на своєму майданчику одну виставу, а я підключаю всіх друзів в Україні та за кордоном. Лозунг фестивалю: «Мельпомена» – голос Херсонщини». Всі театри-учасники мали говорити про Україну, про незламних людей Херсонщини, запрошувати на вистави тимчасово переміщених, збирати кошти на підтримку нашого колективу. Я не очікував, що буде 64 театри, 34 міста, 11 країн світу: Україна, Португалія, Чехія, Польща, Туреччина, Грузія, Німеччина, Румунія, Франція та вперше – Японія і США! «Мельпомену Таврії» навіть приймав французький «Festival in Extremis»! Фестиваль тривав майже два місяці під гаслом: «Мельпомена» – нестихаючий голос Херсонщини».

– У червні вас переобрали головою Євразійської театральної асоціації. А вже восени ви відвідали Міжнародний театральний фестиваль у Малтепе в Туреччині. Розкажіть про це.

– Влітку відбувся театральний фестиваль у Грузії. Туди театр Куліша мав привезти виставу, яку в нас ставив грузинський режисер Каха Гогідзе, – «Криваве весілля». Планували гастролі Грузією, навіть спонсора знайшли. Але... Я довго сумнівався у доцільності поїздки, та наважився – Васо Чігогідзе запросив у склад журі, окрім того, я мав бути присутнім на Асамблеї Асоціації. На ній одноголосно переобрали мене на другий термін. Із 6 по 9 жовтня у Малтепе вчетверте відбувся Міжнародний театральний фестиваль під егідою ЄТА. Там я був головою журі. Наш театр також мав виступати з виставою «Лавина» за п'єсою Тунджера Джюдженоглу. Я пообіцяв: після війни ми її привеземо.

– Багато світових організацій накладає санкції на країну-агресора. Чи ввела їх Асоціація?

– У фіналі вистави, яку привіз португальський театр, виходять на сцену політики з різних країн – Ангела Меркель, Еммануель Макрон, Кім Чен Ин та путін. І уявіть, коли артисти зняли маски, мене викликали на сцену і вручили голову путіна – нашого головного ворога. Щодо санкцій – ми ввели свої обмеження: до членства Асоціації не приймаємо театри країни-агресора, також вирішили обмежити використання творів російських авторів.

– Не всі співробітники театру Куліша виїхали з окупації – у Херсоні залишилося 70 театралів, які не почали співпрацювати з окупантами та чекають на ЗСУ. Але є й колаборанти. Чи багато їх?

– Дякувати Богу, небагато – 23 із 250 співробітників. Найбільше обурює, що люди, яких підтримував, яким довіряв, зрадили твою довіру. Ну, ти ж працював на країну, на державу, отримував державні нагороди – і потім все перекреслив... Їм прощення нема, і не буде ніколи.

– Серед колаборантів є народні та заслужені. Які заходи щодо них вжито?

– Коли зрада стала очевидною, ми поставили питання, щоб зняти з Ружени Рубльової, Євгена Гамаюнова, Ірини Бордюг, Олега Натяжного та Валерія Шелудька державні нагороди. Проте, звернувшись до уповноважених органів, з'ясували: в Україні немає закону, який позбавляє звання! Ми звільнили їх з роботи, проте зняти почесне звання – справа тривала: треба робити через суд. Ми будемо порушувати це в юридичному порядку, і їх позбавлять звань.

– Які маєте творчі плани? Чи готує театр нові прем'єри?

– Це ж запалює: коли ти одну прем'єру здаєш і бачиш, що це потрібно, виникає ще більше бажання працювати. Зараз наші режисери вирішують, що випускатимемо далі. Але, як у мирні часи, 15 прем'єр за рік не потягнемо – все впирається у фінансування. Маю надію, що театр підтримає Український культурний фонд. А, з іншого боку, Херсон рано чи пізно звільнять, і ми поїдемо додому.

– Що першим зробите після звільнення Херсона?

– Наступного ж дня покажемо виставу! У нас є: «Кицька на спогад про темін», «Не плачте за мною ніколи...», «Лишатися (не)можна...». Та ми ще й винні херсонцям! До війни у нас були на місяць продані вистави, тому треба думати, як відновлювати репертуар із урахуванням того, що буде замінювати колаборантів. Ось над цим і працюємо.

29 жовтня, 2022.

¹ Огляд театального фестивалю «Мельпомена Таврії» див. «Кіно-Театр», 2022, № 5. С. 30–32.